

ТИЭРГЭН

Дынэ кэргэннэ
аналлаах таһаары

**БИЛСИНГ:
МУГУДАЙ
НЭЙЛИЭГЭ**

БАБАЛАРА—БАЗОВАЙ БУЛУУ

Муралин уулуун Мугудай "Бага сараа" Ивнов-
тар авторский оркуолаларыгар "Дарык ово сыйдыг-
тыгар суолтата" дээн темалаах улуу оркуолаларыг-
директоры инэр үлэрэ солбууааччыларыгар, ово
төрүлталарин сатаааччыларыгар аналлаах сээинэ,
буолан раста.

бүтөлөн васта.

Семиннар саралаанытытар Ийторонай коллектив үлэтин туйунаа оскуола-директора Саха Республикатын үөрэхтээһинин үтүөлээх үлэһитэ В. П. Иванов интэр үлэ хайысхаларын туйунаа оскуола научнай саралааччыта Е. М. Иванова билиһиннэрдилэр. Кэбит тэрийээччилэр Россия үөрэҕиритин туйунаа «Баҕа санаа» оскуолатын директорун интэр үлэ, солбууһааччы Ф. В. Цахарова үлэтин кытары билэтинэр. Федора Валерьевна «Оскуола үлэтинтэр оҕо саралаанытыта» диир темаҕа бэйэтин үлэтин оһыгыттан сибидилин илэскэти. Семиннар кыттымылаахтара оскуола иһинэн үлэһитэр «Көлүкүчээн» оҕо народнай ансамблин саралааччытабы «Саха-Алтыт оҕолоро» фонд стипендиаттара Россия үөрэҕиритин туйунаа Е. П. Синцева, улустууһааччы культура үлэһиттэрин конкурсуун кыайыстыабы Н. Н. Терюгин орто группа оҕолоругар үрүх таһымнаах абаҕас дыһаллары билэс оҕон көрдүлөр. Чахчы даҕаны «Көлүкүчээн» сыралаах айар үлэ, тумуктарадаах буолбутун, оҕолор профессиональнай таһымнаах тахсыбыттарына тоһоолоон бэлэһэттилэр. «Көлүкүчээн» ситиһимилара, кырдык да, сөүһүмүрдөр, Аһардаас быһыллыа дыһага республикада кыттыллыбыт национальнай концепция 5 сыдылаах үбүлүөйүгэр, «Азия оҕолоро» Аан дойдутаагы спорттивнай оонньууларга, республикатаагы Билин бырааһынныһыгар учууталлар X съездэригэр кыттаннар улахан сөҕөөрүһүн билбэттара.

Бэлбэт шалдгынтар СГУ онук тылын V курсун студена С. А. Захаров сайнаачылаах этикет тематыгар X кылаас үөрэнээччилэрэ элбэх литератураны ааган бэйэлэрэ тэрийэн ыппыт киэн ис ховоскоох кылаастарын чааһын бийирээтинер.

Семинар хятмылаахтара Мугудай оркулаатыг
улусна нхтэр үлэбэ бэзонай буоларыгар бабаларын
эттигэр.

Түмүккө семинар кыттылашаахтарын аастарыттан Мугудай окусулатын административтыгар, педколлективдыгар махтаы түрдэбит.

И. ВИНУКОВА,
заведующая управлением инспекции.

дан тулгууртар. Маниа эхлээр өгөрбүт ололгохутгай саваалаан кинилэр дэж нэргэтэртисгэ сыйманиаа бэлнэ мал-сал, докумуонууар уурулдуубуттар: «Баймдыат тэргэн» конкурса бастыгмын сэтгэнтэн ылбыт наарамадалара, уоллара Эрчим тустан ылбыт биринстэр; адалара Өлүсүмэлэ бара сылдыан адалбыт эриэн үөнэ, аны төрдүлэрин ырытар-таблицагай куораттан таанармахтаахтар үхү.

— Үүнийг бичгүүдээр нь мөрүүхтэрэ, төг дүгээр нь ууг-
тарын билигхтэрэ этэ, — дэбдэлээр ирэх нээ.

Макаровтар, кишидэр адаларын түбүгэ итинэн эгэ булгат—Мугудай нэхилээгин спортсменарын түчүлүп үтүмөннөөх матырайаал хомуллубут, ол эмиг нэхилээк спортиний албан аатын музейын төрүт түөхтөөх. Манна дабатан өтөөххэ, Григорий Комогатинович түс бэйэтэ сүүрэн-көтөн нэхилээгинэ хайыа да сымал «Обүгүлэр соннуулар» күрөхтээгинин тээлиин ыытар.

Сүбү соторутаарыта Мусудайыннан сабар айан суу-
лун кылыатыгар «Смак» дини заттаат кыракий эл
райыын аһадына.

— «Сман» дигэн — «Семь» Маваровых» дигэн өйдө
бүлээх, — диир зийанттарэ, улахан уот Айаал кө-
гөнэ Мария Николаевна. — Итин чэй, аһыһын бэлэ-
нинибит, холобур, бу билиһин куурусса буутун бу-
ран таһаараары олоробут. Айан дьомһа бөркө аста-
налар.

Дээдхи хурдук, хүнээди түбүккэ үтүрүйтэрбэ-
из, кээкилээхтик ыдыһан үдэллиллэр бу киэн кэ-
тэриэстээх дыктан ыат. Хаһан эрэ бу эбэтигэр кэ-
төхтөрөн кыһалтата суох чогулуннуу олорор Дөг-
дүсхэн эһэлээх эбэтэ тарһыбит музейдарыгар таһан
төрүттэрэ хайдах-туох дьон эбиттэрин эргитэ санаан
көрүүрө. Дьон картан баһылыгы ытыгыгар доҕоро
аатырбыт смайлер Н. Кульбертинов туһунан сэдү-
матырыйааллар, эһэлэрэ паҕараадалаһыт «Ал-
дейду иһингэр үтүөлэрин иһин» II степеннээх ме-
дала, хос эһэлэрин отолуттан булулуубут ытык по-
роон, эһэлэрэ Валентина Григорьевна олгоһуктара, о.
д.а. бу мин төрүттүмүн диир пизон туттунуулаах
пэйинин саҕан, күндүлүт өксүөнүн, кэм-көрдүн ай-
һын билимнээк, кичээралэринин кэһинэ, өлөөх-
суол ыйа туруохтара.

М. СИДОРОВА

ЧЭБДИКТИК ОЛОРОРГО ДЬУЛУНАБЫТ

Мугудай нэһилицтэр 929 киһи олорор, 239 дэм-
эргэн, 295 хаһаайыстыба баар. Уон Сир бааһынай
хаһаайыстыбаларыгар уонка чааһынайларга холбоон,
1470 сүөһү (ол иһиттэн 401-рө ыһыһык), 590 сыгыт
(ол иһиттэн 326-та биз) испиллэн турар. Нэһилицк-
ка биз предприниматель үлэллэр.

Үлэ, бастаган туран, чагилзанаа өсгөе уйгуулах, хэс биегднэлэе социальная нэмүснэлэхэе буюуу ларыгтар туйзайллар.

Нэвдэндэгийнхн 170 пенсионер, 7 Ага дайду сэргийлэн кыттылаада, 9 сэргэн огдооболоро, 106 тым ветераннара олооролдор. Сүрэн-ветераннарыгар 6 киньнах босхо от охсор маселына барилднэ. Ветераннарыгыгар отторун, мастарын 50 бээрелына чалчтынлэх төлөбүргэ тнэбэит. «Садах» табаарыстыба кыдмат ыалларга тракторынан оттоон бнэрэр. Уонтан тахса ыал днэз тутта сыдыаллар, 30-48 ыал туттарга дуогабардаахтар. Киньлэргэ эмнэ техника-нан көмө отоһуллар.

Үлдэгдэх суухтар бийнхөх да бааллар эрээрн, бөйгөтө-
рө үлээлэхтэрин баатарбаттар. Мэс хэрдэнтин эгнэл
курдун ичин күүнүнэн тохоруллар үлэ элбэх, сорхотор
хамнаанын мыналлар, сорхотор үлэтин сирэл-
лэр. Бигэр агсардас нинэ үлээг суох буюлбуугтар заг-
равкага үлэ булан биеэрншинг, атын, буваатын аша-
таргага суох халдбят маллар ажалара эингэ үлээг
илээлэинэ. Кынаматтарын кытта үлээгир экинн со-
цалдларн үлээгитээлхит, кинилэр ананхит дьоннозо
муустоах, оттор мастаах суолалларн сүгиллэллэр,
атын да наадыйныларнгар суурээлээр кетоллэр.

[illegible]

атын да индигаториттен, бырдылзон тэрлэтэртөн сивкастаан хамаатын атытаһаллар.

Нийслэлдээ сулумах дэвүүн үзэл очигруула үлэ хайс да сүүлэн утумнаахтын мытсалаар. Ити «Кому за тридцать» дийн бишэртэн сагаалзынт, зөвлөх «Суорумныу» кулуунна кубулуйбут хамсааһын түмүгэр 30 ыччалыг алаһа дьэз тэринчэ. Вилигин бу үлэни «Саах» табаармытыба ниллир-сагаалзыр, дыахталлары уонна дьэз кэргэни кытта үлэ специална, биллэн турар, манна биэр тутаах кинигэни буолар.

Нэлэлтэйнхэни, ордуу ытаты, оюолору нитигэ садахтар" элбэх өрүттэх үлэни ытталар, үчүгэй сабыдууллахтар. Оскуолабыт авторчэй оскуола статуһун ылыта бу эйгэү үлэ айхынылнатхык, тохтоло суох ытылларын туоһулуур. Ыччаттарбыт үөрөххэ тардыһыылара кэлэни сылласта улам улааттар. Аңардас быһыл 15 оло үлэүк үөрөххэ кинот.

«Билэ — тигэргэнттэй» дэж өс хойноо баар. Бөхүлэж да сыйшаниаан этгэххэ, онуук. Олорор сэтгэл хомудлуулаабыттан, онохуулаабыттан манай хайдах-туох дьон олоролжорун туһунан этгэххэ сөө. Итинийн санаанан салайтаран, бөхүөлэи тулсары үлэтин сэт ахсын былааниаахтын мытабыт. Бэйчүулуусаларбытын көнвөртөрдүбүт, сибалкабытын хомуйан бөхөдэктэтибүт, Төбүрүүн фирматын таалаабы дьуовара сыпныт бэлбэхтары тийгэртдибүт. Олох-дьяахх сулуусиата (начальник А. Терюгин) 700 барабилэи бэлэмизэн илэрэмага тастааппыта. Эбү бир кубометрын 115-тин тын солк. нэбилэинь 35 атылаабыпныт. Онон олбуордааһын үлэтэ мытылыныа.

Хялгастыг хэпсэвтэххэ, биһиги нэһилэккитигэр олох-дараах итгэннэ.

Е. КАТАКОВА, дъщерята на синалиха

Киң да интэриэстээх, үтүө да киһи

Иэн, тоёо кыялларыңнан хатыстанда сатаабытым,—
дип урукку салдаат.

Ийнхү күнээрх, баялхуу мамнаах, Севбижилзах сыйнаа
снгийн нээр, үрдүнээ, үтүбээ дьулунар эдэр сааа,
студенческой сылар, баганы таптал, днээ-уот тэр-
нин, үлүмнээр үлө—барыта баара.

— Токого үлэниир сыйларыгар, кэлит даҕаны—бу-
рыта суурбэччэ сыт наар оҕолору салаһан археоло-
гической академияларга сайын ахсын сылдыара.
Оҕо бөбүтүн согуруу куораттарынан түүлэйдэһитэ.
Билгитин кэлэн куттана саныыбыт ээ, хата, дьолго,
туох да дэн-оһол тахсыбаҕа. Үөрөһүт оҕолоро ба-
лгитин да сибээстэрин быһааттар.

— Григорий Константинович ага, нэргэг бичигчид хамт
кини тэснэн сэтгэрэг элсээ үтүе киниз. Төрөл-
оёолоругар улахан амтаргыг аатгах, мин нээ буолч
туран, бэйэм да дьэ нэргэгтэ кинини мээдэн үр-
дүктүк тутайын. Оёолорбут да ошукка үөрэмнэг-
рэ. Уһанарын, бултуурун себүлүүр, уһайбатын туох
да олус дьаныһан ыраастыыр. Дэлэа да, кыракый
сиэммит «Эһэг тугу үлэлчир?» дьин айыһыггары-
гар «Эһэм олбуор минниһэтөөчч» дьэа дуо!—Гри-
горий Константинович таһардыа мас кайыта сымдаа
кэмгэр кэргэнэ, орто ошуккада завчтуур Вален-
тина Григорьевна кэлсээр. Валентина Григо-
рьевна бойотэ тусна кэлсээн. Суолар олох-
тоох киһит. Бэрт кыластыһа өттөхтө, үрдүн чы-
лаастаах үлэһитин тэһэ бэртээхэй иһтөннөөн, ас-
пыт, сайыһын иһинээхэ тэһэһээр сир асыһа адыһах
буолуо. Үүһүүлээх сымга 30-туу биздэрэа тиниэ
отону хаһаанар, бэл бийыһыг курдук хаһаанкалар
бары да ыһастарын сөттүбүт сайыһкарыгар түөр
биздэрэлээх.

Хас да сэдлээдэгт Григорий Константинович тэрийгбгт археологический музейгт сэдлэн турддаахын. Бу сырзгт аны бу Манаргт днэ тэгтн музейн огоруну сэдлээдэгт. Онно анат олбуордрын илгтгт адыс кырыстаах сэдлгт бала.

Халыг хаарга батыллыгын тунгтэр быыстарынан кыталыгтар өрө көтөн талсыахтэмы кыһаттарын дэлэтиэн хамсаабакка чуумчурбуттар.

— Ити олодор оогорбуттар, — динь биааарар дэлзэх халаагийн Григорий Константинович уонна бүдүүхэтэн үүтэх чаппи сымсарыйар, Сөппэрээтэртэн түбэрэлибигиннэн сибээһэй сүөгэй, эмис эт тардыллыбыт баай-талым огуолугар Эблэттэн олодор Макаровтарга бидиги алдас түбэсинниг.

Григорий Константиновичын нэрсэр наадалтайх атибт. Бу методист-учуутал аатын ылбыт, истори-гын ситийн дээхтик үлэпэбт, бэрт кнэг интернэ-тээх киин туһунаа үрүс үтүө талы истийаппт.

Ово ардахда кишинэз нээ, ага тапталыгтан ордук
дун сиргээр баар рһуе. Киинээр сөүрүрүбэт таптал
дара туту барытын умуннаар: кырымчычак олобу,
күүстэх күөннэхтер тойордоолунарын.. Оттоң кы-
рамыл Грина онук дьолго тиксінбэтэ — хоту кө-
һүгэ киңрэн барал, дьоно элөңнөр, тулаабах сүүрэн
хаалдыт ово ыалы көрбөн афын сыйдынарын элгэ
обонноор булан гаһаарбыта. Дедомна интилан, ай-
махтарытар сыган орто оскүоланы бутарбыта.

Эдэрсийн Грина армийн хөтөлбөргийг сулууспалаач агаарын цэргийн тодоролор хүн үүсгүүтэ. Манна даваач дивалата минин бардык бэрбэрлээлээбита — Чурат-Читтан ээттиа буолан «Челбиинский-40» дин ил-тэллэ дитердөөх атомый буомбаны онгорор произ-волеттода мильнээбита. Бу сиргэ 1957 с. бата-бан мийн 34 күнүгөр саахалланын буолан, радиок-тивнай өтти 8-9 км кэтиттөөх курунбуу курдук бу-руһуунун сир-дойдуну салгыта. Ити алдьархайдаах сиргэ Григорий үс өмүй бийа сулууспалаачыта. 192 сулууспалаачыт уолаттарган бүгүн 51 мийн тиги-наах.

Иттииз сулуусунаан дыккаларын тобуттартыттар, көрүнгө дыйдыламмыттар сорохторо «аһым ууга» умияммыттары, атыттар огууруу иниттар дыктогон маппыттары. Григорий Константинович чыгыш дорубуйаты толук буюбута.

— Бастаан тийнхитогтор сулууспалаан бүтэн эрээ сууцна ухалатгара халуучулан баран «Ханна калбылтын билэбит дуо?» — дии таайтарыллаахтын этэлэ этэ, оту-маһы тымцтарбатгара Очтон сэрэхэднэ.

